Prof. dr hab. Bogumił Szmulik
Katedra Prawa Konstytucyjnego Porównawczego
i Współczesnych Systemów Politycznych
Wydział Prawa i Administracji UKSW w Warszawie

Warszawa 5 lutego 2026 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana magistra Łukasza Gawrońskiego: „Implementacja zasady przyrodzonej godności człowieka do systemu prawa przez dobra osobiste jednostki i klauzule generalne", (maszynopis), ss. 397.

W świetle zasad rządzących kwalifikacją prac naukowych, dla oceny pracy doktorskiej szczególnie ważne jest zwrócenie uwagi na dobór właściwego tematu i jego sformułowanie, znaczenie zawartej w nim treści i doniosłość oraz sposób realizacji celów rozprawy. Otóż chcę podkreślić, że temat rozprawy doktorskiej Pana Łukasza Gawrońskiego, dotyczący implementacji zasady przyrodzonej godności człowieka do systemu prawa przez dobra osobiste jednostki i klauzule generalne został trafnie dobrany i właściwie sformułowany. Odnosi się on do jednej z fundamentalnych z punktu aksjologicznego zasad, kształtującej status jednostki we współczesnym świecie i będącej źródłem przysługujących jej praw i wolności. Autor dysertacji trafnie podkreśla interdyscyplinarny charakter zagadnienia, który łączy w sobie elementy prawa ustrojowego, międzynarodowego publicznego, jak również elementy prawoznawstwa i filozofii prawa, w szczególności filozofii i etyki. Ten zróżnicowany problemowo aspekt podnosi walor recenzowanej pracy, sprzyja bowiem tworzeniu bardziej spójnych i kompleksowych systemów prawnych, które zdolne są odpowiadać na współczesne wyzwania, takie jak „globalizacja, migracje czy zmiany technologiczne".

Należy podkreślić, że zasadniczym celem rozprawy jest dowiedzenie, że „konstrukcje w zakresie dóbr osobistych osoby fizycznej i ich ochrony jak również klauzule generalne obecne w systemie prawa (zasady współżycia społecznego, dobre obyczaje) implementują pojęcie godności osoby ludzkiej do różnych działów systemu prawa zapewniając mu właściwą ochronę". Ten ogólnie sformułowany cel pracy został przez Pana Magistra doprecyzowany, poprzez wskazanie celów szczegółowych, do których zaliczył: dokonanie wykładni pojęcia godności na tle systemu wartości, stworzenie chronologii historycznych przemian filozofii człowieka, w kontekście godności człowieka w systemach prawnych, wskazanie tych aspektów prawnych, w których godność człowieka jako niezbywalna ogranicza wolność i autonomie woli, zdiagnozowanie sytuacji, w których wartości współczesnego sytemu aksjologicznego godzą w osobistą godność człowieka, ukazanie konfliktu aksjologicznego pomiędzy godnością człowieka i wartością ludzkiego życia na przykładzie eutanazji i rozpoznanie konfliktu godności i wolności oraz życia ludzkiego w kontekście zmieniających się realiów społecznych w rozwiniętych społeczeństwach.

Jednak trafność wyboru tematu, prawidłowe zakreślenie obszaru badawczego i celów rozprawy jeszcze nie gwarantują ostatecznego sukcesu. Ten bowiem zależy w ogromnym stopniu od bazy źródłowej jaką Pan Gawroński wykorzystał w toku prowadzonych studiów i badań. Należy stwierdzić, że literatura ta została zgromadzona w rozmiarze jak sądzę - co najmniej optymalnym. Omawiana baza źródłowa składa się z wydawnictw zwartych (334 pozycji), wydawnictw ciągłych (215 pozycji), aktów prawnych (38 pozycji), orzecznictwa (100 pozycji) oraz źródeł internetowych (26 pozycji). Warto podkreślić, że znaczna część zgromadzonych i przeanalizowanych materiałów jest obcojęzyczna.

Założonemu celowi pracy towarzyszyły wykorzystane przez Pana Magistra adekwatne metody badawcze. Są to: metoda formalno – dogmatyczna, metoda hermeneutyczna oraz metoda aksjologiczna. Pierwsza została powiązana z metoda syntezy, mającej na celu określenie systemowego, całościowego znaczenia pojęcia godności osobistej dla całego systemu prawa oraz dla ducha prawa. Z kolei głównym zadaniem dogmatyki była interpretacja i systematyzacja norm prawnych. W tym kontekście analiza skupiła się na zidentyfikowaniu pojęć, klauzul generalnych oraz

struktur normatywnych, które kształtują prawo. Metoda hermeneutyczna z kolei wywodzi się z „tradycji filozofii interpretacji tekstu, w tym tekstu prawnego, który nie jest procesem obiektywnym, lecz zależy od kontekstu kulturowego, historycznego i społecznego". W niniejszej pracy wśród wykorzystanych metod hermeneutycznych największe znaczenie miały metody socjologicznego badania prawa, a zwłaszcza metoda aksjologicznego badania prawa. Ostatnia z wykorzystanych metod, to metoda aksjologiczna, która koncentruje się na badaniu wartości i norm moralnych, które stanowią podstawę sytemu prawnego. W kontekście omawianej pracy metoda ta pozwoliła na analizę relacji między normami prawnymi a fundamentalnymi wartościami, takimi jak godność, wolność i równość.

Wskazana w pracy główna hipoteza badawcza zakłada, że w systemie prawa występuje nadrzędność godności osobistej jako fundament aksjologicznego systemu prawa, źródła praw i wolności jak również dóbr osobistych, jak też, iż stanowi ona podstawowe aksjologiczne uzasadnienie dla wszystkich pozostałych norm, które muszą być zgodne z zasadą ochrony i nienaruszalności godności osobistej.

W swoich dalszych rozważaniach, Autor dokonuje doprecyzowania głównej hipotezy, wyodrębniając w tekście kolejnych siedem szczegółowych. Te zostały oparte na założeniu, iż pojęcie godności osoby ludzkiej jako wartości fundamentalnej, nie jest wyłącznie autonomicznym aktem samodzielnym, ale wynika z pierwotnych wartości, takich jak życie, wolność, świadomość oraz zdolność do działania. W celu zweryfikowania tak ukształtowanych hipotez, konieczne było rozważenie, w jaki sposób pojęcie godności ludzkiej zostało uregulowane w licznych aktach prawnych o charakterze krajowym i międzynarodowym – „od konstytucji, przez krajowe prawo cywilne i karne, po dokumenty Unii Europejskiej".

Konstrukcja pracy jest prawidłowa i podporządkowana wymogom płynącym ze sformułowania tematu, jak i celom stawianym sobie przez Autora. Dysertacja składa się z ze spisu treści, streszczenia, wykazu skrótów, wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii.

Rozdział pierwszy poświęcony został definicji pojęcia przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, jako podstawy aksjologicznego sytemu praw i wolności. Został tu usystematyzowany katalog pojęć osoby ludzkiej jako podmiotu

katalogu praw i wolności, a także dokonano typologii człowieka z punktu widzenia aksjologiczno – prawnego. Na uwagę zasługuje próba zaprezentowania kompleksowej definicji pojęcia przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, stanowiącej fundament aksjologiczny systemu praw i wolności. Doktorant stara się bardzo precyzyjnie określić miejsce jednostki w systemie normatywnym, biorąc pod uwagę zarówno tradycyjne, jak i nowe koncepcje godności oraz dowodzi, że przedstawione terminy, formy i teorie na temat godności osoby ludzkiej wskazują na długotrwały dyskurs aksjologiczny na gruncie tak filozofii jak i prawa.

W rozdziale drugim zaprezentowano ewolucję konceptu godności człowieka, począwszy od początku prawodawstwa, przez dokonania systemów prawa greckiego i rzymskiego. Autor szczególnie uważnie poddał analizie nurty filozofii człowieka, w ramach których ukształtowało się pojęcie godności osoby ludzkiej, wykorzystując najważniejsze kręgi wyznaniowe, tj. judaizm, chrześcijaństwo, islam oraz prądy filozofii do okresu odrodzenia. Następnie dokonał systematyki ewolucji idei godności każdej osoby ludzkiej w systemach prawnych od czasów oświecenia do współczesności. Dokonana analiza umożliwiła uchwycenie najważniejszych momentów transformacji oraz odziaływania kulturowego na interpretację pojęcia godności, jak też dowiodła, że ukazane przemiany, rozciągnięte na przestrzeni wieków, doprowadziły do ukształtowania się w większości społeczeństw uniwersalnych standardów prawnych w zakresie godności osoby ludzkiej.

W kolejnym, trzecim rozdziale pracy przedstawiono pojęcie godności osoby ludzkiej we współczesnych systemach prawa. Rozdział podzielony został na dwa podrozdziały. W pierwszym z nich ukazano klauzulę godności człowieka w aktach prawa międzynarodowego, w szczególności stanowionych w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych, Rady Europu i Unii Europejskiej. Dokonano również analizy relacji pojęcia godności człowieka zawartego w Konstytucji RP z regulacjami zawartymi w powyższych normach prawa międzynarodowego. W drugim, pojęcie godności ludzkiej skonfrontowano z regulacjami normatywnymi polskiego sytemu prawa, konkretyzując rozważania z ujęciem tego pojęcia w prawie cywilnym, karnym i administracyjnym. Przeprowadzona analiza wymienionych przepisów prawa jednoznacznie ukazała, że współcześnie godność osoby ludzkiej jest nadrzędną

wartością, która chroni prawo, w każdym obszarze funkcjonowania człowieka w państwie.

Rozdział czwarty przybliża pojęcie godności osobistej na tle kluczowych wartości współczesnego systemu aksjologicznego. Autor zbadał tu nurty redefiniujące wartości stanowiące fundament godności osobistej. W szczególności skupił się na wpływie zmieniających się realiów społecznych, światopoglądowych i obyczajowych, jak też na prawie do godności osobistej okresie tych przemian. Dokładnie omawia również funkcjonowanie godności ludzkiej jako ogranicznika wolności i autonomii woli, wskazując „na konieczność harmonijnego współistnienia tych wartości". Rozważania zawarte w tym rozdziale wskazują, że współczesny system aksjologiczny, rozumiany jako zespół wartości rządzących zachowaniami jednostek i społeczeństw, podlega stałym przemianom, a tradycyjne normy, które długo były fundamentem społeczeństw, są obecnie kwestionowane lub ulegają modyfikacjom, pod wpływem zmian cywilizacyjnych.

Piąty rozdział z kolei demonstruje problematykę konfliktów aksjologicznych wynikających z relacji zasady godności do zasady równości wobec prawa i ochrony dóbr osobistych. Pan Magister koncentruje się w tym miejscu na omówieniu problematyki umów, które hipotetycznie naruszają godność osoby, a więc umowy sprzedaży narządów ciała, o płatny seks, o surogacji, o pracę niewolniczą i wykorzystanie wizerunku.

W ostatnim, rozdziale szóstym dokonano analizy wpływu konfliktu godności i wolności oraz życia ludzkiego w kontekście zmieniających się realiów społecznych w rozwiniętych społeczeństwach. Przedstawiono tu współczesne koncepcje życia ludzkiego jako wartości, zasadę ochrony życia w kontekście poszanowania godności osoby ludzkiej, kwestię nasciturus'a w odniesieniu do zasady ochrony godności człowieka, a także problematykę o coraz szerszym zasięgu, tj. konflikt aksjologiczny na przykładzie eutanazji.

Reasumując jako jeden z pierwszorzędnych walorów rozprawy Pana Łukasza Gawrońskiego należy wskazać solidność prezentacji, ukazywanie zasady godności osoby ludzkiej w ramach rozważań teoretyczno – filozoficznych, poprzez ewolucję

pojęcia na przestrzeni czasu i cywilizacji oraz ujęcia tej zasady w ramach współczesnych systemów prawnych oraz problematyki aksjologicznej.

Również sam sposób analizy, poprzez przemyślane usystematyzowania rozważań należy w mojej ocenie uznać za interesujący. Korzystając obficie z bogatej bazy źródłowej, wprawdzie nieczęsto zaznacza Autor swój własny pogląd odnośnie do cudzych wypowiedzi i stanowisk, ale dokonując w sposób udany ich ułożenia i podsumowania, daje wyraz własnym przekonaniom.

W znakomitej większości ustalenia Autora są rzetelne, dobrze uzasadnione, oparte na optymalnej bazie bibliograficznej i merytorycznie bezbłędne, niekiedy jednak, co oczywiste, szczególnie dotycząc praktyki, mogą zachęcać do dyskusji, bądź polemiki. Ale to również walor rozprawy: nie budzi obojętności, ale nierzadko zainteresowanie i potrzebę dialogu. Należy podkreślić również, że rozprawa napisana została z dużą kulturą słowa, językiem komunikatywnym, z wyraźnym dążeniem do jasności prezentacji. Praca przy tym opatrzona została licznymi przypisami, które przekaz Autora czynią bardziej atrakcyjnym, dając czytelnikowi szerszy obraz opisywanych zagadnień. Dużym walorem zaprezentowanej rozprawy jest jej opatrzenie licznymi tabelami oraz wnioskami końcowymi podsumowującymi narrację.

Należy podkreślić, że Pan Łukasz Gawroński pozytywnie zweryfikował postawione hipotezy badawcze. Daje temu wyraz wskazując, iż „analizy własne wykazały, że w systemie prawa występuje nadrzędność godności osobistej jako fundamentu aksjologicznego systemu prawa, źródła praw i wolności jak również dóbr osobistych (i treści klauzul generalnych obecnych w systemie prawa) podstawowego aksjologicznego uzasadnienia wszystkich pozostałych norm, które musza być zgodne z zasadą ochrony i nienaruszalności godności osobistej. Godność osobista odgrywa fundamentalną rolę w aksjologicznym porządku współczesnych systemów prawnych",

Niewdzięcznym obowiązkiem recenzenta jest stwierdzić, że w recenzowanej rozprawie doktorskiej są jego zdaniem, bo musiały się zdarzyć, pewne momenty słabsze, czy gorzej uzasadnione, albo prowokujące do dyskusji. Ich wskazanie zamieszczam poniżej.

Jak podkreśliłem wcześniej praca Pana Łukasza Gawrońskiego napisana została jasnym i komunikatywnym językiem. Autor nie ustrzegł się drobnych potknięć,

nieuniknione było pojawienie widocznych przy uważnej lekturze rozprawy także pewnych mankamentów natury formalnej. Sporadycznie występują błędy językowe, w tym stylistyczne. Korektę uznać należy za bardzo staranną. Zarówno w tekście głównym, jak i w przypisach występują nieliczne błędy literowe, względnie braki polegające na pominięciu wyrazów. Nie obniżają one czytelności tekstu. Przypisy są z formalnego punktu widzenia redagowane prawidłowo. Niewątpliwie na uwagę zasługuje tzw. aparat naukowy w postaci bibliografii (nie numerujemy pozycji bibliograficznych) i przypisów. Autor dowiódł w tym przedmiocie swych umiejętności. Praca jest więc znakomicie udokumentowana, a przypisy - zwłaszcza ich sporządzenie - nie budzą wątpliwości. Praktycznie poza stroną 290, nie można w niej odnaleźć przypisów „gigantów".

Na koniec pragnę podkreślić, iż przedłożona rozprawa doktorska stanowi potwierdzenie wymaganych kompetencji naukowych Doktoranta. Stanowi nie tylko oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, ale jest także potwierdzeniem ogólnej wiedzy prawniczej, rzetelności i sprawności naukowej Autora, zwłaszcza umiejętności analizy zagadnień badawczych. Należy jeszcze raz podkreślić, że Pan Magister jasno określił przedmiot i cel swoich badań, w sposób odpowiedni dla podjętego tematu dokonał wyboru źródeł, w oparciu, o które powstała będąca przedmiotem oceny rozprawa doktorska. Materiał ten dobrze wykorzystała poddając rzetelnej i krytycznej analizie uwzględniającej zagadnienia zarówno prawa konstytucyjnego, odnoszących się do niego standardów międzynarodowych, jak i praktyki ustrojowej.

Właściwie przygotowana rozprawa doktorska to taka, która nie tylko posiada właściwą formę i stanowi rozwiązanie problemu naukowego, ale jej lektura pozwala także stwierdzić, iż Autor posiada szerszą wiedzę na temat opisywanych zagadnień, niż to wynika z zakresu tematycznego pracy. Takie też odniosłem wrażenie po lekturze recenzowanej rozprawy doktorskiej. Widoczne jest zaangażowanie Autora w prowadzone badania, co uwidacznia się szczególnie poprzez podnoszone już wielopoziomowe ujęcie zasady uczciwych wyborów, jak i uwzględniania praktyki ustrojowej.

Stąd można stwierdzić, że w przedłożonej rozprawie Pan Łukasz Gawroński wykazał ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie nauk prawnych. W szczególności

Doktorant: dokonała trafnego wyboru tematyki badawczej, zarówno z uwagi na walory poznawcze, jak i utylitarne; w sposób jasny sformułowała cele pracy; odpowiednio wnikliwe zaprezentował temat, uzasadniając jego podjęcie; przestudiował obszerny materiał źródłowy, co pozwoliło na rzeczowe przedstawienia wybranego zagadnienia badawczego; przekonująco zaprezentował wyniki badań; wszelkie informacje, przekazał w sposób komunikatywny; wykazał umiejętności posługiwania się metodami właściwymi dla nauk prawnych; sformułował wnioski spójne z celami pracy. W konsekwencji Pan Łukasz Gawroński w sposób niebudzący wątpliwości dowiódł, że jest przygotowany do samodzielnego prowadzenia pracy badawczej.

Biorąc pod uwagę całość przedstawionej wyżej oceny stwierdzam, że praca mgra Łuksza Gawrońskiego pt. *Implementacja zasady przyrodzonej godności człowieka do systemu prawa przez dobra osobiste jednostki i klauzule generalne* spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim przewidziane w obowiązujących przepisach. Dlatego wnoszę o dopuszczenie Doktoranta do kolejnych etapów postępowania zmierzającego do nadania stopnia naukowego doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Bogumił Szmulik